

СЮЮСАНОВ Лут Ікрамович, заступник декана факультету № 3, Донецький державний університет внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ТИМЧАСОВО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

19 листопада 2024 р. виповнилось тисяча діб від початку повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, що стало кульмінацією гібридної, агресивної війни, яку росія почала проти України ще у 2014 р. Під надуманим приводом російське керівництво поставило за мету знищити українську державу. Від самого початку повномасштабного вторгнення жертвами російських військ стали мирні українські міста та села. На тимчасово окупованих українських територіях росіяни повторюють найгірші практики нацизму: геноцид, депортацію, знущання з цивільного населення, розкрадання культурних цінностей, приватної та державної власності. В Україні значно посилюються міграційні процеси. Велика кількість громадян України стала внутрішньо переміщеними особами.

Чинний Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII під внутрішньо переміщеною особою визначає різні категорії осіб. Отже, внутрішньо переміщеною особою може стати громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1].

Як вірно зазначив Селіхов Д. А.: «Правове регулювання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні є ключовим аспектом забезпечення їх прав і свобод. Національне законодавство з цього питання розроблялося в контексті відповідних міжнародних стандартів і рекомендацій» [2, с. 104].

На підставі міжнародного гуманітарного права, Конституції та законів України наша держава проголосила гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Відповідно, Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні [1, ст. 2].

Окрім того, питання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб врегульовані на законодавчому рівні. Ці питання стосуються:

- забезпечення права внутрішньо переміщених осіб на отримання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус [1, ст. 6];

- забезпечення реалізації прав зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту [1, ст. 7];

- забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб [1, ст. 8];

- єдності родини та сприяння органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права у пошуку та возз'єднанні членів сімей, які втратили зв'язок внаслідок внутрішнього переміщення [1, ст. 9] тощо;

- сприяння з надання внутрішньо переміщеним особам кредитів на придбання земельних ділянок, придбання та будівництво житла [1, ст. 17].

Необхідно зазначити те, що відповідно до положень статті 14 зазначеного законодавчого акту внутрішньо переміщені особи користуються тими ж правами і свободами відповідно до Конституції, законів та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України, що постійно проживають в Україні [1]. Окрім того, забороняється дискримінація внутрішньо переміщених осіб при здійсненні ними будь-яких прав і свобод на підставі, що вони є внутрішньо переміщеними особами [1, ст. 14].

Низка законодавчих та нормативно-правових актів визначають вирішення різних соціальних проблем, які постали перед внутрішньо переміщеними особами. Зокрема, з початком повномасштабної агресії росії проти України органи державної влади та органи місцевого самоврядування активізували свою діяльність щодо евакуації громадян з територій активних бойових дій. Діюча система правового забезпечення евакуаційних заходів ґрунтується на положеннях визначених постановами Кабінету Міністрів України:

- від 30 жовтня 2013 р. № 841, якою затверджено «Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій» [3];

- від 1 червня 2023 р. № 546 «Про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення», якою затверджено «Порядок тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення за місцем постійного проживання (перебування), а в разі виїзду за межі України – в Україну» [4].

Зазначаємо, що евакуація цивільного населення, сімей з дітьми, матеріальних і культурних цінностей з територій бойових дій здійснюється з

урахуванням положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII [5].

Таким чином, питання правового та соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні регулюються різними законодавчими та нормативно-правовими актами. Дефініцією є те, що внутрішньо переміщені особи потребують всебічної підтримки та захисту з боку держави. Однак, окремі актуальні питання забезпечення життєдіяльності внутрішньо переміщених осіб потребують удосконалення та додаткового правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. Дата оновлення: 30.12.2023. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
2. Селіхов Д. А. Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2024. Вип. 84. Ч. 1. С. 103-108.
3. Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 року № 841. Дата оновлення: 17.08.2024. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-n#Text>.
4. Порядок тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення за місцем постійного проживання (перебування), а в разі виїзду за межі України – в Україну: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2023 року № 546 «Про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення». *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2023-n#Text>.
5. Про правовий режим воєнного стану: Закону України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Дата оновлення: 27.07.2024. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

ТРЕТЯК Олексій Анатольович завідувач кафедри соціології та політичних наук, ДНКП «Державний університет «Київський авіаційний інститут», доктор політичних наук, професор.

ПУБЛІЧНА СФЕРА ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ